

НАЦІОНАЛЬНА ПСИХОЛОГІЧНА АСОЦІАЦІЯ
Дивізіон “Психічне здоров’я”
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра психології
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
Факультет спеціальної та інклюзивної освіти
Кафедра спеціальної психології та медицини

ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ’Я В УМОВАХ ВІЙНИ: ШЛЯХИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ

Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції
(з міжнародною участю)

13 жовтня 2023 року

Київ 2023

УДК 159.9: 364.62:355.01

Редакційна колегія: Руденко Л., д.психол.н., професор
Палій В., к. психол. н.
Найдьонова Г., к. психол. н., доцент
Маркусь І., к. пед. н., доцент
Савицька І., к. філософ. н., доцент
Мартинюк І., к. психол. н., доцент
Афузова Г., к. психол. н., доцент
Погорільська Н., к. психол. н., доцент

Психічне здоров'я в умовах війни: шляхи збереження та відновлення: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) (м. Київ, 13 жовтня 2023 р.). – Київ: НУБІП України, 2023. - 87 с.

ISBN 978-617-8351-41-0

Збірник містить тези та інші матеріали учасників I Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) «Психічне здоров'я в умовах війни: шляхи збереження та відновлення» з питань психічного здоров'я різних категорій осіб в умовах війни та його збереження; організації психологічної допомоги під час війни, психічної травми та війни.

Матеріали подаються в авторській редакції.

УДК 159.9: 364.62:355.01

© Дивізіон “Психічне здоров'я” Національної психологічної асоціації, 2023

Таким чином, профілактичні засоби збереження ментального здоров'я спрямовані на різносторонню підтримку та розвиток особистості, що в свою чергу сприяє здатності більш ефективно виходити з кризових ситуацій, вмінно продуктивно рефлексувати та долати стреси.

Список використаних джерел

1. Захаренко Л. М. Психологічне волонтерство в умовах воєнного стану. Особистість, суспільство, війна : тези доп. учасників Міжнар. психол. форуму (м. Харків, 15 квітн. 2022 року). Харків : Харк. ун-т внутр. справ, 2022. С. 52-54.
2. Карамушка Л. М. Психічне здоров'я особистості під час війни: як його зберегти та підтримати : Метод. рекомендації. Київ: Інститут психології імені Г.С.Костюка НАПН України, 2022. 52 с.
3. Підтримка ментального здоров'я в часи війни [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/pidtrymka-mentalnoho-zdorovya-v-chasy-viyny>

Козігора Марія,

докторка філософії зі спеціальності Психологія,
викладачка кафедри педагогіки та психології

Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк, Україна

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ВИНИКНЕННЯ МОРАЛЬНОЇ ТРАВМИ В ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Переживаючи війну, значного психологічного травмування зазнають не тільки військовослужбовці, а й цивільне населення. Педагоги, як і більшість українців, отримали додаткову травму, пов'язану з емоційним дистресом внаслідок соціальної ізоляції. Адже карантинні обмеження пандемії плавно переросли в дистанційні форми навчання внаслідок війни. Таким чином, емоційній дистрес внаслідок неповної взаємодії з учнями поєднується з

переживанням постійного травматичного стресу під час військового конфлікту, відчуттям безпеки не лише за власне життя, й за безпеку учнів [1, с. 41; 4, с. 208; 3, с. 218].

J. Currier та ін. зазначають, що моральну травму у професії вчителя можна отримати внаслідок власних дій чи бездіяльності інших вчителів школи; спостереження за стражданнями дітей та наслідками, які виникли; несправедливості в їхній професійній діяльності. Часте виникнення таких травмуючих ситуацій є тривожним показником для багатьох фахівців, який може перешкоджати їхній професійній діяльності та спонукати до звільнення [5, с. 24].

В Україні, на жаль, не достатньо досліджено моральну травму серед вчителів, учнів та студентів. Тому з метою профілактики моральної травми ми розробили спецкурс, який був впроваджений для майбутніх вчителів «Моральна травма: діагностика та профілактика у майбутніх вчителів під час воєнного стану» в Комунальному закладі вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» для студентів 3-х курсів освітнього ступеня бакалавр.

Розробляючи програму спецкурсу, ми взяли за основу теми, які в духовно-орієнтованій когнітивно-процесуальній терапії вважаються найефективнішими: «Поняття моральної травми», «Значення події та духовність», «Моральна травма та духовні ресурси», «Цінності, уважність, співчуття», «Внутрішні запитання та переживання», «Визнання провини. Проблемне мислення», «Самопрощення: переконання та довіра», «Повага та загладження провини», «Влада, контроль і духовні розбіжності», «Близькість та духовне партнерство», «Безпека та посттравматичне зростання» [2, с. 131].

У дослідженні взяли участь студенти спеціальності 013 Початкова освіта ОС бакалавр КЗВО «Луцький педагогічний коледж» мешканці Волинської, Рівненської та Львівської областей. Середній вік досліджуваних $19,05 \pm 0,51$. Контрольну групу склали студенти спеціальності 012 Дошкільна освіта ($n=23$).

Під час впровадження в освітній процес спецкурс було використано опитувальника «Анкета моральної травми – версія для вчителя (Moral Injury Questionnaire – Teacher Version)». У нашому дослідженні найбільші середні

значення до впровадження програми були за питаннями 2 ($M=1,45\pm 0,94$), 5 ($M=1,40\pm 0,88$), 9 ($M=1,10\pm 1,07$), 10 ($M=0,95\pm 0,99$), 11 ($M=1,15\pm 0,99$) та 12 ($M=1,25\pm 0,97$). Найбільш вираженими пунктами є питання, які стосуються конкретних актів насильства (питання 2, $M=1,45\pm 0,94$), нездатності запобігти стражданню та травмам учнів (питання 9, $M=0,95\pm 0,99$) та морального конфлікту (питання 12, $M= M=1,25\pm 0,97$).

Для розуміння впливу спецкурсу на студентів-майбутніх учителів початкової школи, було здійснено зіставний аналіз питань шкали MIQ-T в експериментальній групі до і після впровадження програми. Ми побачили покращення у всіх показниках. Найбільш значущі відмінності спостерігаються в оцінках твердження 5 («Відчувати провину за можливість повернутися у безпечне місце, коли учні цього зробити не можуть»). За цим твердженням показники змінилися з ($M=1,40\pm 0,88$) на ($M=0,85\pm 0,67$). Також значущі відмінності спостерігаються за твердженнями 2 («Я бачив, як люди мстять/розплачуються за те, що сталося»), показники змінилися з ($M=0,65\pm 0,88$) на ($M=0,65\pm 0,88$). У твердженні 11 «Я зрозумів, що на мене більше не впливає насильство» – з ($M=1,15\pm 0,99$) на ($M=0,75\pm 0,72$). Відмінності спостерігаються і в загальному показнику моральної травми на рівні значущості $p<0,001$, відповідно середньогруповий показник знизився з ($M=11,1\pm 5,38$) до ($M=8,40\pm 3,53$). Таким чином, можна стверджувати, що впроваджений спецкурс є ефективним у підготовці майбутніх вчителів до роботи з учнями, які під час воєнного конфлікту можуть отримати моральну травму.

Список використаних джерел

1. Засекіна Л. В. Академічна доброчесність, якість освіти та якість життя студентів в умовах дистанційного навчання під час Covid-19. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія Психологія*, 2021. Вип. 12. С. 41–45.

2. Козігора М. А. Підготовка майбутніх вчителів до роботи з учнями початкової школи під час воєнного стану. *Національна освіта в стратегіях*

соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика (присв. 300-річчю від дня народження Григорія Сковороди) : зб. матер. VI Всеукр. наук.-практ. конф. з міжн. уч. (16 листопада 2022 року). Луцьк: КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради. Ч. 1. 2022. С. 131–133.

3. Лазорко О. В. Психологія професійної безпеки особистості: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2016. 440 с.

4. Савелюк Н. М. Переживання стресу студентством в умовах воєнного стану як значущий чинник професійного становлення. *Теорія і практика підготовки конкурентоспроможного фахівця як вектор освітніх парадигм*: Матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (29–30 вересня 2022 року, м. Тернопіль). Тернопіль: ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2022. С. 208–213.

5. Currier J. M., Holland J. M., Rojas-Flores L., Herrera S., & Foy D. Morally injurious experiences and meaning in Salvadorian teachers exposed to violence. *Psychological trauma: theory, research, practice, and policy*, 2015. Vol. 7(1). P. 24.

Лисюк Аліна

студентка 2 курсу магістратури,

ОПП «Психологія»,

Українського державного університету

імені Михайла Драгоманова

м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

Військові конфлікти і війни завжди залишають свій слід на суспільстві, і діти не є винятком. Діти молодшого шкільного віку, які пережили воєнні події або були свідками військових дій, потребують особливого психологічного супроводу та допомоги.